

[This question paper contains 4 printed pages.]

Sr. No. of Question Paper : 1598

D

Your Roll No.....

Unique Paper Code : 213603

Name of the Course : B.A. (Hons.) Sanskrit

Name of the Paper : Modern Sanskrit Literature

Semester / Annual : VI

Duration : 3 Hours

Maximum Marks : 75

Instructions for Candidates

1. Write your Roll No. on the top immediately on receipt of this question paper.
2. Answer all questions.
3. Unless otherwise required in a question, answers should be written in Sanskrit or in Hindi or in English; but the same medium should be used throughout the paper.

छात्रों के लिए निर्देश

1. इस प्रश्न-पत्र के मिलते ही ऊपर दिए गए निर्धारित स्थान पर अपना अनुक्रमांक लिखिए।
2. सभी प्रश्नों के उत्तर दीजिए।
3. अन्यथा आवश्यक न होने पर इस प्रश्न-पत्र का उत्तर संस्कृत या हिन्दी या अंग्रेजी किसी एक भाषा में दीजिए; परन्तु सभी प्रश्नों का माध्यम एक ही होना चाहिये।

1. निम्नलिखित पद्यों का अनुवाद कीजिए :

(3×3=9)

Translate the following verses :

(क) विद्वांसो बुद्धिमन्तश्च व्याख्यानं श्रोतुमुत्सुकाः ।
सभास्थले प्रयान्ति स्म यत्र भीमेन भाष्यते ॥

अथवा (Or)

जनसम्पर्कतश्चापि पत्रिकाव्याजतोऽपि वा ।
दलिताः बोधितास्तेन भाषणैः कर्मभिस्तथा ॥

(ख) भुवि कम्पनमन्वभूयत मयकाऽत्र स्थितिकेन यद्यपि ।
न भयावहता तथाप्यथ हा! कलयाऽपि मयाऽन्वमीयत ॥

P.T.O.

अथवा (Or)

यदि दैववशात् कथञ्चन न हि मृत्योर्वशमेष ईयिवान् ।
प्रविखण्डनवेष्टितस्तदा मृतकल्पं स्वममन्यतैव सः ॥

(ग) स्नानगृहं गत्वा

गृहक्लेशश्रान्ता वधूः

निःशब्दं रोदिति

तदा

स्नानगृहं

तस्याः पितृगृहं भवति ।

अथवा (Or)

हे मृत्यो ! ह्यः

अहं वामन आसम्

अद्य

तव शिरसि मे पादाङ्गुष्ठः ।

2. निम्नलिखित पद्यों की व्याख्या कीजिए :

(2×5=10)

Explain the following verses :

(क) अस्पृश्यताविनाशाय प्रयासा विविधाः कृताः ।

उद्घाटितास्तु शिक्षार्थं शिक्षाया आलयाः प्रियाः ॥

अथवा (Or)

स्वतन्त्रे भारते जाते दृष्टवास्य बुद्धिवैभवम् ।

विधिमन्त्रिपदे श्रेष्ठे भीमरावः प्रतिष्ठितः ॥

(ख) शैत्याधिक्यप्रभावाद् विजडगतिका स्विद्यतीयं वितस्ता ।

अथवा (Or)

सत्यं ब्रूहि 'चिनार' जीवति न वा कश्चिद् वयस्यस्तव ।

3. 'भुवि कम्पनम्' कविता के आधार पर प्रो. सत्यव्रत शास्त्री के युगबोध की समीक्षा कीजिए । (6)

Review Prof. Satyavrat Shastri's understanding of time on the basis of his poem 'Bhuvi Kampanam'.

अथवा (Or)

‘भीमशतकम्’ के सामाजिक सन्देश का विवेचन कीजिए।

Analyse the social message conveyed in ‘Bheemshatakam’.

4. अधोलिखित गद्यांशों की सप्रसंग व्याख्या कीजिए : (3×5=15)

Explain the following passages, with a reference to their contexts :

(क) कर्तृत्वं हि पूजायाः पात्रम् । प्रतिमानानीमे रिक्षाचालकाः कर्तृत्वस्य । तत्रापि येषु प्रबोधः, कर्तव्यनिष्ठा, स्वधर्मप्रणयः, समाजसेवाव्रतं च, किं वक्तव्यं तेषां संमानस्य, महिम्नः, प्रदानस्य च ।

अथवा (Or)

इयमेव भगवती सर्वं साधयिष्यति, भजस्वावधानेनेमामेव । भवत्वस्याः स्वामी, भवतु च नेता विश्वस्येति ।

(ख) अयमेव अहोरात्रं जनयति, अयमेव वत्सरं द्वादशसु भागेषु विभनक्ति, अयमेव कारणं षण्णामृतूनाम, एष एवाङ्गीकरोति उत्तरं दक्षिणं चायनम्, एनेनैव सम्पादिता युगभेदाः, एनेनैव कृताः कल्पभेदाः ।

अथवा (Or)

स एव कदाचित् पयः - पूर - पूरितान्यकूपार - तलानि मरूकरोति । सिंह - व्याघ्र - भल्लूक - गण्डक - फेरु - शश - सहस्र - व्याप्तान्यरण्यानि जनपदीकरोति, मन्दिर - प्रासाद - हर्म्य - शृङ्गाटक - चत्वारोद्यान - तडाग - गोष्ठमयानि नगराणि च काननीकरोति ।

(ग) मृत्युचीकृतय इव नक्तन्दिवं मां परितः कथमेताः क्रीडन्ति ? कथं न म्रियन्ते ? किमर्थं सर्वा अक्षता जीवन्ति ? किमेतासां कृते न कृतो रोगो व्याधिर्वा भगवता महिषवाहनेन ?

अथवा (Or)

परन्तु कार्यालयात् प्रतिनिवृत्तस्य पितुः द्विचक्रिकाघण्टिकारावं श्रुत्वैव सर्वा गृहविवरेषु निलीयन्ते । पित्राकारिताऽपि काऽपि बाला अचिन्त्यवज्रपातभयाद् बहिरागन्तुं नोपाक्रमते । सौभाग्यवत्येव पुरस्सरीभवति मार्जार्याः कण्ठे घण्टिकामाबद्धुम् ।

5. ‘त्रिपादी’ अथवा ‘शतपर्विका’ कथा की समीक्षा कीजिए । (5)

Write a review of the story entitled ‘Tripadi’ or ‘Shataparvika’.

6. निम्नलिखित पद्यों में से किन्हीं दो का अनुवाद कीजिए : (3×2=6)

Translate any two of the following verses :

- (क) राधे ते महिमा गिरामविषयो यो वेदवाक्यात्मनां
सोऽयं मादृगतीवमन्दधिषणस्योक्तेः पदं स्यात्कथम् ।
योऽयं प्राशितुमौर्ववह्निभिरशक्योऽपामपारो निधिः
क्षुद्राऽपि प्रभवेदमुं चुलकितुं तेऽपाङ्गपात्रायिता ॥
- (ख) गन्धाद्यासौ भुवनविदिता केतकी स्वर्णपर्णा
पद्मभ्रान्त्या क्षुधितमधुपः पुष्पमध्ये पपात ।
अन्धीभूतः कुसुमरजसा कण्टकैर्विद्धपक्षः
स्थातुं गन्तुं द्वयमपि सखे नैव शक्तो द्विरेफः ॥
- (ग) दैन्यविहीनं त्वं विस्तारय सुदृढं मनोवितानम् ।
उद्धर धीवर ! मनसः क्लेशादात्मनैव चात्मानम् ॥
- (घ) वद वेदगिरां गुरुता क्व गता
क्व तथागतवाक्करुणापहता ।
इतिहासगता तव नैतिकता ।
परिहासकथेव वृथा भविता ॥

7. 'भ्रमराष्टकम्' अथवा 'धीवरगीतिः' काव्य की समीक्षा कीजिए । (4)

Give a review of either 'Bhramarashtakam' or 'Dheevera-geetih'.

8. अर्वाचीन संस्कृत कविता हेतु प्रो. रसिक विहारी जोशी अथवा श्रीमती रमा बाई के अवदान का मूल्यांकन कीजिए ।

Evaluate the contribution of either Prof. Rasik Vihari Joshi or Shreemati Rama Bai to modern Sanskrit poetry. (5)

9. आधुनिक संस्कृत साहित्य के प्रमुख गीतिकाव्यों अथवा रूपकों का परिचय प्रस्तुत कीजिए ।

Give an introduction of important Gitikavyas or Rupakas of modern Sanskrit literature. (7)

10. निम्नलिखित में से किन्हीं दो पर संक्षिप्त टिप्पणियाँ लिखिए :

Write short notes on any two of the following :

(क) बुद्धविजयकाव्यम्

(ख) गीतिकादम्बरी

(ग) दूर्वा

(घ) स्वरमङ्गला

(4×2=8)

(1200)